

Ders VI

Kırgız Türkçesinde Ünlü Uyumuna Tam Uyum Sağlayamayan Ekler

Kırgızcada ünlü uyumuna uymayan ekler

Bazı alıntı ekler ünlü uyumuna hiç uymazlar. Onlar Arap, Fars ve Avrupa dillerinden geçmiş eklerdir. Bu ekler, Türkçe köklere de gelerek KT'nin yapım eklerine dönüşmelerine rağmen ses uyumuna girmemişlerdir. Bu ekler sayıca az olup, yeni kelime türetme olanağına sahip değiller. Örnek olarak şu isim yapım ekleri gösterilebilir.

-кор: чай + кор чайкор “çay içmeyi seven”
пара + кор паракор “rüşvetçi”
кам + кор камкор “faziletli”
жеме + кор жемекор “huysuz, küfürbaz” vb.

-кер: себеп+кер “sebepli, fail”
жумуш+кер “işçi”
саяп+кер “seyis”
сооп+кер “sevar işleyen”
айла+кер “hilekar” vb.

-поз: илим + поз илимпоз “bilim adamı”
өнөр + поз өнөрпоз “hünerli”, “zanaakar”
аш + поз ашпоз “aşçı”

-кеч: араба + кеч арабакеч “(at) araba sürücüsü”
кире + кеч кирекеч “yük taşıyıcı”, “hamal”
арак + кеч аракеч “içici”, “ayaş”

-ман: билер + ман “çok bilen”, “söz sahibi”
иштер + ман “çalışkan”
чабар + ман “ulak”, “haberci”

-стан: Кыргыз + стан Кыргызстан
Афган + стан Афганстан
гүл + ү + стан гүлүстан “gülistan”

-ман: акыл + ман акылман “bilge”, “akıllı”
мээр + ман мээрман “sevecen”, “mihriban”
койчу + ман койчуман “çoban”

-ист: социал + ист социалист “sosyalist”
маркс + ист марксист “Marksist”
журнал + ист журналист “gazeteci” vb.

-изм: демократ + изм демократизм “demokratizm”
Маркс + изм марксизм “Marksizm”
Ленин + изм ленинизм “Leninizm” vb.

Көнүгүүлөр

1. Bu soruları metne göre cevaplayınız.

Ким куртка сатып алды? .....
Атам эмне сатып алды? .....
Атам куртканы ким үчүн сатып алды?.....
Ким оюн ойноду? .....
Биз кайда ойнодук? .....
Биз кимдер менен ойнодук?.....
Биз оюн ойнодукпу же китеп окудукпу?.....
Апам кимге банан берди?.....
Университет канча кабаттуу?.....
Менин бөлмөм кандай?.....
Менин канча сомум бар?.....
Менин он сомум барбы?.....
Биз канчанчы курстабыз?.....
Мен колумду эмне менен кестим?.....
Жибек адабияттан беш алдыбы?.....

2. Bu fiiller ile cümle kurun.Belirli geçmiş zaman (-ды) ekini kullanınız.

Өрнөк: Ататүрк бул шаарда жашады.
Мен кечээ музыка уктум.

жаша-, көр-, сана-, ойло-, тап-, укта-, бар-, же-, ич-,
кара-, тур-, отур-, сура-, жооп бер-, ук-, ойно-, бер-.

3. Bu cümleleri okuyun, onlara farklı sorular yöneltmeyi öğreniniz.

Түркиянын жаратылышы өтө кооз. Түркияда деңиздер, тоолор, көлдөр, тарыхый жерлер көп. Тарыхый жерлерди көрүш үчүн бул жерге такай туристтер келишет. Мен бул өлкөнү абдан сүйөм. Анкара - борбор шаар. Ал чоң жана кооз. Анкарада беш миллион калк жашайт. Шаарда метро бар. Биздин факультет Ататүрк бульварында. Китепканабызда эски китептер көп.

4. Verilen isimler ile fiilleri birleştirerek basit cümleler kurunuz.

Fiillerde Belirli Geçmiş Zaman ekini (-ды) kullanmayı öğrenin.

Өрнөк: Тилек жазуу жазды.

китеп	ич-
алма	көр-
кино	жаз-
суу	сура-
жазуу	оку-
суроо	бар-
шаарга	же-

5. Okuma pratiği için “Tonton Ene” kitabından “Kumurskanın Coruktarı” hikayesi okunacak.

